

*Geert Van Goethem,
waarnemend directeur Amsab-ISG*

Met de hand boven de ogen. Peilen naar de horizon van het erfgoedbeleid

Wie in staat is om oude indianenverhalen te vertellen, wordt stilaan zelf ook een oude indiaan. Ik zal het hier dan ook niet hebben over onze beginjaren, toen het woord erfgoed nog niet bestond en toen men bij de Vlaamse Gemeenschap niet zo goed raad wist met ons, met die private archieven, die dingen deden die je van archieven doorgaans niet verwacht. Oude affiches heruitgeven die dan overal te lande opduiken, tentoonstellingen organiseren waar tienduizenden bezoekers op afkomen, stoffige zolders overhoop halen met een enthousiasme dat voordien enkel bij goudzoekers in Nebraska was waargenomen ...

Er zal ooit wel een geschiedenis geschreven worden van de ontdekking van het erfgoed in Vlaanderen en ik ben er zeker van dat Bert Anciaux daarin een prominente rol zal toebedeeld krijgen. De ontwikkeling die onze sector tijdens de voorbije twee legislaturen heeft gekend is ronduit spectaculair en het Cultureel-erfgoeddecreet van 2008 is er de bekroning van.

Voorzichtigheid was niet het voornaamste kenmerk van dit beleid. Kansen geven, voortdurend nieuwe dingen uitproberen, moeilijke woorden uitvinden, theorieën ontwikkelen en experimentele structuren opzetten, waren dit wel. Het was een enthousiasmerend beleid vanuit het hart. Het waren de kinderjaren van het erfgoed en zoals dat gaat tijdens kinderjaren, kwamen er ook kinderziektes. Ik zou kunnen focussen op die kinderziektes, maar wil dat niet doen, ze zijn snel voorbij en je houdt er niets blijvends aan over.

Het lijkt me interessanter om even stil te staan bij de komende fase. De volgende jaren moet onze sector tot volle wasdom komen, zich verdiepen en zich verankeren in een breder cultureel, onderwijs- en onderzoeksbeleid. Er presenteren zich

daar een aantal ontwikkelingsmogelijkheden, maar die zijn niet onbeperkt. Meer dan in het verleden gaan we keuzes moeten maken. De tijden van de ‘Wilde Wel-doener’ zijn geteld, ‘Big Mother’ komt aan de deur piepen.

Het klinkt allicht niet zo aantrekkelijk, maar het wordt onvermijdelijk. De managementcultuur heeft nu ook de erfgoedsector in haar greep en de komende jaren is er niet te ontkomen aan een verdere ‘professionalisering’. Wie ooit de keuze maakte om geschiedenis te studeren, vindt het vaak maar niets om via een omweg terecht te komen bij wat hij in eerste instantie uit de weg had willen gaan. Maar je kan ook met je kritische blik van historicus heel dat circus onder de loep nemen en proberen essentie van bijzaak te onderscheiden. Het lijkt me essentieel dat we heldere doelstellingen proberen af te spreken en dan ons werk dusdanig proberen te organiseren dat we die ook halen. Dat klinkt simpel, maar je kan een bibliotheek vullen met managementliteratuur die enkel hierover gaat. Dus zullen we ons toch de inspanning moeten getroosten om een aantal technieken uit het humanresourcesmanagement en het kwaliteitsmanagement aan te leren en in onze sector te implementeren. Ook onze opleidingen zouden hier beter wat meer aandacht voor hebben. Het kan volgens mij verschillende wegen uit. De bestaande postuniversitaire opleidingen in social profit en cultuurmanagement zouden meer toepassingsgericht naar de erfgoedsector kunnen werken en de opleidingen tot archivaris en bibliothecaris zouden een iets breder perspectief moeten ontwikkelen, waarin managementsdenken mee verweven zit. Ideaal zou zijn dat we deze verschillende opleidingen complementair zouden kunnen uitbouwen en eventueel in combinatie met de opleiding Publieksgeschiedenis in een volwaardige erfgoedmaster laten uitmonden.

Diversifiëring en verbreding is een tweede ontwikkelingslijn. In principe staat er geen limiet op het aantal thema’s waarrond je erfgoedwerking en expertise kan ontwikkelen. Ook erfgoedgemeenschappen, indien je dit eng interpreteert, zijn er onnoemelijk veel. De vraag is echter of je voor elke thema een expertisecentrum en voor elke erfgoedgemeenschap een erfgoedinstelling kan oprichten. Het zal allicht sommigen de opmerking ontlokken dat de bestaande instellingen andere het licht niet gunnen, maar als ik toch één kritiek op het vorige beleid wil formuleren, is het dat er op dit vlak een zekere wildgroei is geweest. Rationaliseren achteraf is altijd pijnlijk en het is dan ook beter om dit te voorkomen. En dat kan, dat hoeft niet eens zo moeilijk te zijn. De behoeften in kaart brengen is een eerste stap en dan onderzoeken hoe we met de bestaande instrumenten deze behoeften zo efficiënt mogelijk kunnen invullen. Want dit is geen vrijblijvend verhaal. De grote ‘gevestigde’ instellingen kunnen hun verantwoordelijkheid niet ontlopen en zullen niet alleen hun magazijnen moeten openzetten, maar ook hun mensen en middelen mee ter beschikking moeten stellen. Het grote gevaar in deze oefening is dat er een tweedeling zou ontstaan tussen instellingen die zich moeten toelegen op het beheer van collecties en anderen die los daarvan expertises allerhande kunnen ontwikkelen. Dat er een ‘onderlaag’ van blauwe kiel en een ‘bovenlaag’ van witte boorden ontstaat. Erfgoedinstellingen moeten idealiter beide doen, collectie én expertise, omdat er ook een wisselwerking tussen beide is. Ik pleit

daarom voor een landschap met een beperkt aantal professioneel uitgebouwde erfgoedinstellingen die meerdere erfgoedgemeenschappen kunnen bedienen en die een breed palet van expertises kunnen ontwikkelen en ... delen.

Want de derde pikkel voor een stabiele toekomst is, hierbij aansluitend, samenwerking en specialisering. Er zijn dingen die we kunnen en er zijn zaken waar we zelfs niet moeten aan beginnen. Over de grenzen van de erfgoedinstellingen heen zijn er behoeften die dermate grote inspanningen vragen dat we ze niet met meerdere tegelijk kunnen doen. De depotproblematiek is er daar één van. En ik heb het hier zowel over het fysieke als over het digitale depot. Het Cultureel-erfgoed-decreet voorziet een piste met de provinciebesturen in een coördinerende rol, maar het is vandaag nog niet geheel duidelijk waar de middelen vandaan zullen komen. Met die enkele extra arbeidscontracten zul je het niet redden. Er zullen, vrij zware, investeringen nodig zijn in infrastructuur. Want als ik dan een tweede kritiek op het vorige beleid mag uiten – en dan stop ik: ook het evenwicht tussen publiekswerking en collectiebeheer op lange termijn is een beetje uit balans geraakt. Investeren in een klimaatregeling, waterdichte daken en zuurvrij papier levert allicht minder leuke plaatjes op, maar is wel noodzakelijk voor het behoud van onze collecties op lange termijn. We zijn naar mijn mening zelfs toe aan een inhaaloperatie. Niet alleen voor onze fysieke collecties, maar ook voor de digitale. Het gaat zeer snel in de digitale wereld. Sommige instellingen die volop mee aan het digitaliseren zijn – want het is de hype van de dag – zien zich vandaag al geconfronteerd met een exponentieel groeiende kost voor de langetermijnbewaring van hun digitale collecties. Met een paar extra harde schijven zul je het niet redden. Indien we niet willen geconfronteerd worden met het *digital black hole*, zullen we zowel voor de langetermijnbewaring als voor de langetermijnontsluiting snel moeten beginnen met de uitbouw van een *Trusted Digital Repository* dat we met zijn allen delen. Waarom zou het initiatief waar de Vlaamse regering de komende jaren middelen voor wil vrij maken, namelijk de digitale archivering van het audiovisueel erfgoed, niet iets breder kunnen gedefinieerd worden zodat het alle erfgoedspelers met al hun gedigitaliseerde en digitale bestanden zou kunnen bedienen? De meerkost zou vrij gering zijn en in ieder geval verwaarloosbaar klein in verhouding tot de ontwikkeling van een andere project, door andere mensen, op een andere plaats. Maar ook hier zal er geen samenwerking mogelijk zijn zonder openheid.

We hebben nu een al bij al vrij korte periode om het debat te voeren en in voorbereiding van een nieuwe beleidsperiode, die start in 2013, een aantal pistes verder uit te denken en vorm te geven. Met Amsab-ISG engageren we ons om hierin te participeren. Het zou goed zijn mocht de sector met een gedragen consensus naar het beleid kunnen stappen, want de oude indianen laten de strijdbijl liever waar ze zit.